

EURÓPSKY OMBUDSMAN

Európsky ombudsman vedie vyšetrovania v súvislosti s prípadmi nesprávneho úradného postupu zo strany inštitúcií, orgánov, kancelárií a agentúr Európskej únie a koná pritom z vlastného podnetu alebo na základe sťažností zo strany občanov EÚ. Volí ho Európsky parlament na obdobie, ktoré je zhodné s volebným obdobím Parlamentu.

PRÁVNÝ ZÁKLAD

Články 20, 24 a 228 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) a článok 43 Charty základných práv Európskej únie.

Postavenie a úlohy ombudsmana boli vymedzené rozhodnutím Parlamentu z 9. marca 1994 (Ú. v. ES L 113, 4.5.1994, s. 15), ktoré bolo prijaté po konzultácii s Komisiou a so súhlasom Rady a zmenené rozhodnutiami Európskeho parlamentu zo 14. marca 2002 (Ú. v. ES L 92, 9.4.2002, s. 13) a z 18. júna 2008 (Ú. v. ES L 189, 17.7.2008, s. 25). Na základe tohto rozhodnutia prijal ombudsman vykonávacie ustanovenia. Postupy voľby ombudsmana a jeho odvolávania z funkcie sú okrem toho stanovené v článkoch 219 až 221 rokovacieho poriadku Európskeho parlamentu.

CIELE

Cieľom inštitútu európskeho ombudsmana, ktorý bol vytvorený Maastrichtskou zmluvou (1992), je:

- zvýšiť ochranu občanov v prípade nesprávneho úradného postupu zo strany inštitúcií, orgánov, úradov alebo agentúr Európskej únie,
- a tak podporiť otvorenosť a demokratickú zodpovednosť inštitúcií Spoločenstva pri rozhodovaní a správe.

A. Štatút

1. Voľba

a. Požiadavky

Ombudsman

- musí spĺňať podmienky potrebné na výkon najvyšších súdnych funkcií vo svojej krajine alebo mať preukázateľnú spôsobilosť na vykonávanie funkcie ombudsmana a skúsenosti,
- musí zaručiť svoju úplnú nezávislosť.

b. Postup

Na začiatku každého volebného obdobia alebo v prípade úmrtia, odstúpenia či odvolania ombudsmana predseda Európskeho parlamentu požiada o navrhnutie kandidátov na funkciu ombudsmana a stanoví lehotu na ich navrhnutie. Návrhy kandidátov musia mať podporu najmenej 40 poslancov Európskeho parlamentu, ktorí sú štátnymi príslušníkmi aspoň dvoch členských štátov. Nominácie sa predkladajú parlamentnému Výboru pre petície, ktorý posudzuje ich prípustnosť. Výbor môže požiadať o vypočítanie kandidátov. Zoznam prípustných kandidátov sa potom predkladá na hlasovanie Parlamentu. Ombudsman je zvolený väčšinou odovzdaných hlasov.

2. Mandát

a. Trvanie mandátu

Ombudsmana volí Parlament po každých európskych voľbách na čas svojho volebného obdobia. Ombudsman môže byť opätovne zvolený.

b. Úlohy

Ombudsman

- musí byť úplne nezávislý pri výkone svojej funkcie v záujme Únie a jej občanov,
- nesmie požadovať ani prijímať pokyny od žiadnej vlády, inštitúcie, orgánu, úradu či subjektu,
- musí sa zdržať všetkých činností, ktoré sú nezlučiteľné s jeho úradom,
- nesmie vykonávať žiadnu inú politickú alebo administratívnu funkciu ani iné platené alebo neplatené povolanie.

3. Odvolanie z funkcie

Na žiadosť Parlamentu môže Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ) ombudsmana odvolať, ak už nespĺňa podmienky požadované pre výkon svojej funkcie alebo ak sa dopustil závažného pochybenia.

B. Úloha

1. Rozsah pôsobnosti

Ombudsman sa zaoberá prípadmi nesprávneho úradného postupu inštitúcií, orgánov, úradov alebo agentúr Európskej únie.

a. Ombudsman môže skonštatovať, že došlo k nesprávne úradnému postupu, ak inštitúcia nedodrží:

- základné práva,
- právne predpisy či zásady,
- zásady dobrej správy.

Vyšetrovania európskeho ombudsmana sa týkajú najmä:

- transparentnosti/zodpovednosti,
- kultúry služieb,

- rešpektovania procesných práv,
- riadneho uplatňovania voľného uváženia,
- dodržiavania základných práv,
- zamestnávania,
- dobrej správy personálnych otázok EÚ,
- riadneho finančného hospodárenia,
- etiky,
- účasti verejnosti na rozhodovacom procese EÚ.

Približne tretina vyšetровaní, ktoré ombudsman každý rok vykonáva, sa týka nedostatku informácií alebo odmietnutia informácie poskytnúť.

b. Výnimky

Výnimku predstavujú:

- činnosti SDEÚ a Všeobecného súdu pri výkone ich súdnych právomocí. Vyšetřovania ombudsmana týkajúce sa SDEÚ sa vzťahujú len na jeho mimosúdne činnosti, ako napríklad verejné súťaže, zmluvy a prípady súvisiace so zamestnancami,
- sťažnosti proti miestnym, regionálnym alebo národným orgánom, ktoré patria do zodpovednosti členských štátov EÚ,
- činnosti vnútroštátnych súdov alebo ombudsmanov: európsky ombudsman nie je odvolacou inštanciou proti rozhodnutiam týchto subjektov,
- prípady, ktoré predtým neboli predmetom príslušných správnych postupov v príslušných organizáciách,
- sťažnosti proti jednotlivým úradníkom EÚ vo vzťahu k ich správaniu.

2. Podania

V súlade so svojimi povinnosťami sa ombudsman najskôr presvedčí o opodstatnenosti vyšetřovania, ktoré začne z vlastného podnetu alebo na základe sťažnosti predloženej občanmi EÚ alebo akoukoľvek fyzickou či právnickou osobou s bydliskom alebo sídlom zaregistrovaným v členskom štáte priamo jemu alebo prostredníctvom poslanca Európskeho parlamentu, okrem prípadu, keď uvádzané skutočnosti sú alebo boli predmetom súdneho konania.

3. Vyšetřovacie právomoci

Ombudsman môže žiadať informácie od:

- inštitúcií a orgánov, ktoré sú povinné poskytnúť mu požadované informácie a sprístupniť mu príslušné spisy, pokiaľ im v tom nebráni povinnosť utajenia, ktoré musí byť riadne odôvodnené,
- úradníkov a ďalších zamestnancov týchto inštitúcií a orgánov, ktorí sú povinní na žiadosť ombudsmana svedčiť, hoci zostávajú viazaní mlčanlivosťou,

- orgánov členských štátov, ktoré žiadosti musia vyhovieť, pokiaľ nie je sprístupnenie týchto informácií zakázané zákonom alebo iným právnym predpisom; aj v takých prípadoch však môže ombudsman získať informácie za predpokladu, že nebudú šírené ďalej.

Ak ombudsman nedostane požadovanú pomoc, informuje o tom Európsky parlament, ktorý prijme náležité opatrenia. Ombudsman môže spolupracovať aj so svojimi náprotivkami v členských štátoch, pričom musí dodržiavať príslušné vnútroštátne právne predpisy. Ak však informácie patria podľa jeho názoru do trestného práva, ombudsman o tom bezodkladne upovedomí príslušné vnútroštátne orgány a Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF). V prípade potreby môže ombudsman informovať aj inštitúciu EÚ, v ktorej dotknutý úradník alebo zamestnanec pracuje.

4. Výsledky vyšetrovaní

V rámci možností ombudsman spolupracuje s príslušnou inštitúciou alebo orgánom s cieľom nájsť riešenie, ktoré bude uspokojivé pre sťažovateľa. Ak ombudsman zistí prípad nesprávneho úradného postupu, jeho odporúčania sa postúpia príslušnej inštitúcii alebo orgánu, ktorý ho o svojom stanovisku vyrozumie v lehote troch mesiacov. Ak inštitúcia navrhované odporúčania neprijme, ombudsman môže vypracovať osobitnú správu, ktorú predloží Európskemu parlamentu. Európsky parlament môže následne vypracovať správu o osobitnej správe, ktorú predložil ombudsman. Nakoniec ombudsman vyrozumie sťažovateľa o výsledkoch vyšetrovania, stanovisku dotknutej inštitúcie alebo orgánu a jeho prípadných navrhovaných odporúčaníach.

C. Administratíva

Ombudsmanovi pomáha pri plnení jeho úloh sekretariát, na zamestnancov ktorého sa vzťahujú predpisy platné pre európsku verejnú službu. Ombudsman vymenúva vedúceho sekretariátu.

D. Činnosti

Prvý ombudsman, Jacob Söderman, zastával túto funkciu dve funkčné obdobia – od júla 1995 do 31. marca 2003. Počas jeho funkčného obdobia schválil Parlament Kódex dobrej správnej praxe (v roku 2001). Ide o procesný poriadok, v ktorom sú zohľadnené zásady európskeho správneho práva obsiahnuté v judikatúre SDEÚ a ktorý čerpá inšpiráciu aj z právnych predpisov členských štátov. Ombudsman ho využíva pri vyšetrovaní, či došlo k nesprávne úradnému postupu, pričom sa opiera o jeho ustanovenia. Okrem toho je kódex pomôckou a zdrojom pre úradníkov a napomáha pri dosahovaní vysokého štandardu v oblasti administratívy.

Nikiforos Diamandouros bol európskym ombudsmanom od apríla 2003 do 14. marca 2013, kedy odstúpil s účinnosťou od 1. októbra 2013. Dňa 11. júla 2006 ombudsman predložil predsedovi Parlamentu návrh na úpravu štatútu ombudsmana, ktorý podporil Výbor pre petície, Parlament a Rada. Štatút bol novelizovaný s cieľom posilniť a objasniť úlohu ombudsmana, napríklad pokiaľ ide o prístup k dokumentom a oznamovanie informácií OLAF-u v prípade, ak by situácia mohla patriť do jeho pôsobnosti.

Bývalá írsky ombudsmanka Emily O'Reilly sa po svojom zvolení na schôdzi Európskeho parlamentu v júli 2013 ujala funkcie európskej ombudsmanky 1. októbra

2013. Zvýšila viditeľnosť úradu ombudsmana tým, že sa sústredila na otázky, ktoré sú stredobodom záujmu občanov, ako napríklad zabezpečenie lepšej transparentnosti pri lobingu, v skupinách expertov, v agentúrach EÚ (Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž, Frontex) a na medzinárodných rokovaniach (Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo, TTIP), ako aj zlepšenie pravidiel oznamovania protispoločenskej činnosti a európskej občianskej iniciatívy. Po voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2014 bola opäť potvrdená na ďalšie päťročné volebné obdobie a zaviazala sa pokračovať v plnení stratégie V ústrety roku 2019, ktorá sa sústreďí na vplyv, relevantnosť a viditeľnosť.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Hoci je ombudsman pri výkone svojich povinností úplne nezávislý, má charakter parlamentného ombudsmana. Preto sa článok 228 ZFEÚ nachádza v kapitole 1, ktorá sa týka Európskeho parlamentu. Ombudsman má veľmi blízke vzťahy s Parlamentom, ktorý má výhradné právo ho voliť a požiadať SDEÚ o jeho odvolanie z funkcie, stanovuje pravidlá upravujúce výkon jeho funkcie, pomáha mu pri vyšetrovaniach a prijíma jeho správy. Výbor pre petície vypracúva na základe rokovacieho poriadku (článok 220) každý rok správu o výročnej správe o činnosti ombudsmana. V týchto správach opakovane zdôraznil, že inštitúcie EÚ by mali plne spolupracovať s európskym ombudsmanom s cieľom zvýšiť transparentnosť a zodpovednosť Únie, najmä vykonávaním jeho odporúčaní.

Ina Sokolska / Ottavio Marzocchi
10/2018

